

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בנין ציון הכהן קוק שליט"א ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

שהפרחים אסורים משום איסור 'שמור' שנחלקו בזה הראשונים, ובירושלים נהגו בזה כאיסור גמור. אמנם בשם החזון איש כתב בדרך אמונה (ה) ציוני ההלכה (פ) להתיר לצורך.

אכן ביאר רבינו זצ"ל כי דווקא לצורך אכילה התיר החזון"א, משא"כ מטרת יופי לא נידונת כצורך, ולכן אף לדעת החזון איש אסור להשתמש בהם כיון שלא הפקירם. אך אם אין בהם קדושת שביעית לא חייב להפקיר ולא נאסרו ועל כן מעיקר הדין אפשר להתיר ולקנותם.

ג] אמנם החמור מכל שהקונה ממשתלות אלו מחזק ידי עוברי עבירה כשרואים שומר מצוות הרוכש מהם בלא שאכפת לו שנעשה איסור במשתלות אלו. אך אם קיבלם במתנה וכיו"ב מותר להשתמש בהם ולקשט בהם את שולחנו.

הרחת עלי נענע והדסים

שאלה האם מותר להריח בשמים בהבדלה מעלי נענע הראויים למאכל או מהדסים שלא נשמרו בשביעית.

תשובה אסור להריח מעלי הנענע, אך מותר מההדסים.

יסוד הדברים בירושלמי (שביעית א, ז) ישנו ספק שלא נפשט לגבי צמחים העומדים להריח בהם אם נוהגת בהם קדושת שמיטה, ומספק יש להחמיר (דרך אמונה ז, קכו בשם רוב האחרונים). על כן אין לקנותם בחנות פרחים שאינה נושאת תעודת כשרות בשביעית. שהרי אסור לסחור בהם, ולא לשלם דמיהם למי שחשוד שלא ינהג בדמיהם בקדושת שביעית.

דין הנענע בירק שהולכים אחר לקיטה ועל כן חייב בעל השדה להפקירם תיכף לאחר ראש השנה למרות שגדלו בששית. ואם לא הפקירם אסור להריח בהם משום 'שמור'. בירושלים נהגו בשמור ונעבד כדבר האסור מעיקר הדין. אף ביאר מרן הגר"ש אלישיב כי כל מה שלהוראת החזון איש יש מקום להקל בשמור, זהו רק לצורך אכילה אך לא לצורך נוי וריח כנ"ל.

ואם התחילו לצמוח אחר ראש השנה אסור להריח בהם אף אם לא נעשה בהם שום מלאכת איסור, משום איסור ספיחין שאסרו חכמים אף את השימוש בהם (חזון איש שביעית יג, טו בסופו). ואילו דין ההדסים כאילן שהולכים אחר הנטה, ולכן לעת עתה אין בהם קדושת שביעית כיון

השותפים מאליהם ולדבריו הרי כשיפקיר חלקו בגינה המשותפת יזכו בזה שאר השכנים ואם בעתיד יבנו בגינה בנייה משותפת (תמ"א וכו"ם) לא תהיה לו זכות שהרי זכו השכנים בחלקו.

אמנם שמעתי מרבינו שלדינא אין הלכה כדבריו וכל עוד לא עשה השותף השני קנין בחלק המופקר לא זכה בו, וכל הרוצה יכול לזכות בו.

אכן אף לחוששים לדבריו, יעשה שיור בהפקר ויאמר שמפקיר חלקו בשדה רק לכל מי שיעשה מעשה קניין, לא למי שבא לזכות מאליו. ואין בזה חסרון בהפקר, שהרי הפקיר לכל הבא לזכות. וכשם שלב"ש הפקר לעניים ולא לעשירים הוי הפקר, ולרבי יוחנן הפקר לישראל ולא לנכרי הוי הפקר הרי שכשמישיר בהפקר אין בזה חסרון בהפקר. ואף שאין הלכה כמותם ולא הוי הפקר עד שיפקיר לכל, לעניים ולעשירים לישראל ולנכרי, משא"כ כאן הרי מפקיר לכל, שהרי כל אחד יכול לעשות מעשה קניין ולזכות.

פרחים ללא כשרות

שאלה האם יש להקפיד לרכוש פרחי נוי עם תעודת כשרות, או שאין בעיה כיון שלא משתמש בפרחים ממש, אלא רק מביט בהם ונהנה מיופיים.

תשובה מעיקר הדין בפרחי נוי אין קדושת שביעית (מרן הגר"ש אלישיב) משום ש"אין הנאתן וביעורן שווה" (סוכה א, כ), ולכן אין בעיה בקניית הפרחים הללו. אמנם היו פעמים שחשש להחמיר ולנהוג בהם בקדושת שביעית משום שהשימוש בהם הוא ההנאה מיופיים, וכיון שבמשך הזמן הפרח מתייבש ומתכלה, נמצא שהנאתם וביעורם שווה. וכיון שיש בהם קדושת שביעית אסור לסחור בהם וצריך לסדר בהם אוצר בית דין.

יש להוסיף:
א] פרחים שניטעו בשמיטה חייב לעקרם כמבואר ברמב"ם (שמיטה ויובל א, יב) "אילן שניטעו בשביעית יעקור" ובכלל זה שלא ליהנות ממנו כל עיקר, ולכן אין ליהנות מפרחים שניטעו בשביעית (מרן הגר"ש אלישיב).

ב] בתקופה זו של תחילת שנת השמיטה עדיין אין בחנויות פרחים שניטעו בשביעית, אך פרחים רבים מגיעים לחנויות ממשתלות בהם לא שומרים שביעית, לאחר שנעשו בהם מלאכות האסורות. וכמוכן שבעל המשתלה לא הפקירם. ותלוי בהנ"ל שאם יש בהם קדושת שביעית הרי

הלכות שביעית

הפקר חצר בבניין משותף

שאלה מתגורר בבניין עם שכנים שאינם שומרי שביעית העושים מלאכות האסורות בשמיטה בגינה המשותפת. מה יעשה?

תשובה הגר בבית משותף עם שכנים גויים או יהודים מחללי שבת ר"ל ובשבת השכנים עולים ויורדים במעלית, מדליקים אור בחדר מדרגות או עובדים בגינה המשותפת וכיו"ב, אין איסור על השכן השומר שבת. משום שאין אדם מצווה בשבת אלא שלא יעשה הוא מלאכה אך אינו מצווה על שביעת כליו ולא על שביעת קרקעותיו (שבת ח"י, א).

בשביעית נאמר "ושבתה הארץ" ונחלקו הראשונים האם אדם מצווה על שביעת שדהו אע"פ שהוא אינו עושה המלאכה וזה בעל כרחו, ובדרך אמונה (שמיטה א, ט) הביא כל הדעות בזה. ומעתה המתגורר בבניין עם גויים או שכנים שאינם שומרי שביעית המבקשים לעשות מלאכות האסורות בשמיטה בגינה המשותפת, וכמו כן המשכיר בית עם גינה לגוי או למי שאינו שומר שביעית הרי שלדעת הראשונים שמיטה על שביעת שדהו, חייב למנוע מהם כדי שלא יעבור על חיוב שביעת שדהו. ואם אין מסכימים לשמוע בקולו כתב רבינו מרן הגר"ש א" שיעשה כל טעדיק לפרק את השותפות עם היהודים הנ"ל ויקח לו את חלקו ועי"ז לא יגרום שהיהודים יעבדו בשביעית בחלק שלו ואף גם יעבור על שביעת שדהו בשביעית. אך במקרה ואין בידו או שאינו רוצה לפרק השותפות הרי בודאי שהדרך המוציאתו מידי עברה היא לכל הפחות להפקיר את חלקו. ובזה ינצל עכ"פ בדיעבד מאיסור שביעת שדהו.

ומדמה זאת להלכה הפסוקה בשו"ע (ארו"ח רמב, ג) כשהשאל או השכיר בהמתו לנכרי והתנה עמו להחזירה לו קודם השבת, ועיכבה הנכרי בעל כרחו "יפקרנה כדי שינצל מאיסור דאורייתא של שביעת בהמתו". וכך בשמיטה יפקיר את חלקו בחצר כדי שלא לעבור באיסור שביעת שדהו. ויפקיר בפני שלשה מאוהביו שיוודע בהם שלא יבואו לזכות בה.

והנה יש החוששים להפקיר חלקם בחצר המשותפת משום שכתב השער המשפט (ריש סי' ערה) ששותף המפקיר חלקו זוכים בו שאר

הלכה למעשה

לאחר עלינו לשבת, ייתכן ואין זה משום ריבוי בקדישים אלא כמנהג עדות המזרח שאין אומרים קדיש לאחר עלינו (צינוי הלכה - אבלות תסם).

בירך בתחנה וממשיך באוטובוס

שאלה בירך על מאכל ביושבו בתחנת האוטובוס. האם צריך לחזור ולברך משום שינוי מקום כשעלה לאוטובוס.

תשובה אינו מברך שוב ככל הולכי דרכים (מ"ב קע"ח, מ"ב). וכעין שכתב באגרות משה (אורח חיים ב, נז) "כשהתחיל לאכול המיני מתיקה כשעדיין הוצרך להיות בביתו איזה זמן, וחשב שגם אחר כך כשילך יאכל בדרכו. אך כשהתחיל לאכול בביתו תוך כדי שמכין את עצמו לילך לעסקיו, נראה שאף שהוא עדיין בביתו נחשב כמו שהוא בדרך". ופשוט שהוא הדין להיפך כשהחל לאכול תוך כוונה לסיים אכילתו בבית שאינו חוזר ומברך.

ריבוי קדישים

שאלה האם יש להימנע מאמירת שני קדיש תום בתחילת תפילת שחרית, אחר אמירת הקרבנות ואחר 'מזמור שיר' (נוסח אשכנז), משום "מרבח בקדישים".

תשובה אף שכתב המשנה ברורה (ה"ג, א) כאשר טוב למעט בברכות, כך טוב למעט בקדישים. ועיין באחרונים שקראו תגר כשנאספים עשרה בני אדם ואומרים כמה קדישים על פסוקי תורה או משנה או גמרא, אך קדיש זה נתקן על סדר התפילה אחר אמירת הקרבנות ולא נחשב כאמירה 'שלא לצורך', ויש לומר בקול משנת 'רבי חנניא בן עקשיא' בכדי שיהא נחשב כלימוד ברבים.

אף רבינו נהג בימי הזיכרון להוריו לומר קדיש זה, ואף הקדיש שאחר עלינו, שיר של יום וכו'. ומה שהובא במעשה רב (נ"ג) שהגר"א לא אמר קדיש

שהתחילו לצמוח קודם שביעית ומותר להריח. אמנם בהמשך השנה יהיה אסור להריח בהדסים שחנטו בשביעית הואיל ויש בהם קדושת שביעית וצריך להפקירם ואם לא הפקירם יכנס לאיסור 'שמור'. וכל שכן בהדסים שניטעו לאחר ראש השנה של שביעית כדין אילן שניטעו בשביעית שדינו ייעקר. וה"ה לכל אדם אסור ליהנות ממנו.

השכרת דירה לנכרי בארץ ישראל

שאלה האם מותר להשכיר דירה לאינו יהודי בארץ ישראל.

תשובה מותר להשכיר דירה לנכרי משום שאין איסור לא תחנם בהשכרת דירה אלא רק במכירתה. כמבואר בשלחן ערוך (יורה דעה קנ"א, ח) "אין מוכרים להם בתים וחדות בארץ ישראל אבל משכירים להם".

בוני עולם
BONEI OLAM

נשורר שירים ובזמירות נריע על כוס יין מלא, ברכות מקרב ליבנו נשמיע. מלוא הטנא נעמיס איחולינו, לראש כבוד מעלת תפארתנו גברא רבא יקירא משופרא דעמיה, מורה נבוכים ומאיר על פני הארץ באור תורתו ורוח מידותיו. מתהלך בתמימות ועובד את קונו באמת. מרבה כבוד התורה וכבוד שמיים, וממשיך בגאון ועוז את תפארת בית אביו. ליבו ער וקשוב לצרת אחיו, ועומד לימין מוסדנו הק' ועצה ותושיה. מנווט את דרכינו בפסיקה ברורה ובהוראה בהירה, מאזין לשוועת אחינו בניי המצפים לישועה להיפקד בזש"ק.

מורינו ורבינו הגאון הגדול
רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
חבר וועדת ההלכה של ארגון 'בוני עולם' בארה"ק

לרגל שמחת ליבו בבוא בתו הכלה המהוללה תחי' בקשרי שידוכין עכ"ג החתן המופלג יהודה הכהן רפפורט נ"ו בשעט"מ

יהא רעווא מן קדם אבוהון דבשמיא שיהא הקשר בר קיימא ותזנו להכניסם לחופה בשעה טובה ומוצלחת. מתוך בריאות איתנה והרווחה גדולה. לגלגל על ידכם עוד שנים רבות זכות קיום העולם ממש לשם שמים בשמחה ובטוב לבב. להשפיע אוהליכם אך טוב וחסד כל ימי חייכם עדי תנוכון בשיבה דשנים ודעננים במנוחת הנפש ושלוות הגוף עד ביאת גוא"צ אמן

כעתירת וברכת
ארגון בוני עולם ישראל

החסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו

מזלא טבא
וגדיא יאה
נשגד בזאת קמיה

מורינו ורבינו עטרת ראשנו
מאלפנו דעה, בינה, עצה ותושייה
מעמידנו בדרך האמת להורות הלכה
מאיר דרכנו בחשבת נבכי התקופה
הגאון הגדול רבי **בן ציון הכהן קוק שליט"א**
ועמו מנב"ת הדבנית תליט"א
בשמחת אירוסים בתם בילא דחל תחי'
עם החתן המופלג בתורה ויר"ש
יהודה הכהן רפפורט שליט"א
מבחירי ישיבת 'חברון - כנסת ישראל'
בן הרב משה הכהן רפפורט שליט"א - פתח תקוה
בשעה טובה ומוצלחת למזל טוב

יהי רצון מלפני אדון כל
שיזכו להקים בית נאמן בישראל
לתפארת שבט הכהנים המיוחסים
וימשיכו העדרים לשורות מבארו של
הכהן הגדול מאחזי
ובביתו יישמע תדיר קול ששון וקול שמחה

המברכים מעומקא דליבא
רבנן ותלמידיהון

